

Περίληψη | Συνδικάτα στις παραστατικές τέχνες, το θέαμα/ακρόαμα και τον οπτικοακουστικό τομέα: προκλήσεις και προτάσεις πολιτικής

Το κείμενο εξετάζει τον ρόλο, τις προκλήσεις και τις προοπτικές των συνδικάτων στους κλάδους των παραστατικών τεχνών, του θεάματος/ακροάματος και του οπτικοακουστικού τομέα στην Ελλάδα. Εντάσσεται στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου *LaPreSc* για την εργασιακή επισφάλεια στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες και αναδεικνύει την κρίσιμη σημασία της συνδικαλιστικής εκπροσώπησης για τη διαμόρφωση ενός πλαισίου αξιοπρεπούς εργασίας και κοινωνικής προστασίας.

Η μελέτη καταγράφει τον ρόλο των συνδικάτων σε μια σειρά εργασιακών ζητημάτων: τη διασφάλιση δίκαιων μισθών και όρων εργασίας, την αντιμετώπιση της επισφάλειας και της ψευδο-αυτοαπασχόλησης, την προώθηση ασφαλών χώρων εργασίας, την ισότιμη κοινωνική ασφάλιση, την ενίσχυση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και τη συμμετοχή στη χάραξη πολιτικών. Η μελέτη επικεντρώνεται και στα σημαντικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα σωματεία: Δομικοί και ιδεολογικοί παράγοντες, η κυριαρχία μη τυπικών μορφών απασχόλησης, η πολύ/ετεροαπασχόληση, η κουλτούρα απλήρωτης εργασίας, η κυριαρχία της freelance εργασίας με επιχειρηματικά χαρακτηριστικά, καθώς και η ατομικιστική στάση πολλών καλλιτεχνών δυσχεραίνουν τη συγκρότηση συλλογικών εργασιακών ταυτοτήτων. Επιπλέον, οι τεχνολογικές εξελίξεις, η πλατφορμοποίηση και η τεχνητή νοημοσύνη δημιουργούν νέες ανισορροπίες στις διαπραγματευτικές σχέσεις αφήνοντας περιορισμένα περιθώρια διαπραγματεύσεως, ενώ οι πολύ-κρίσεις (οικονομική κρίση, πανδημία) έχουν επιτείνει την επισφάλεια και την αποδυνάμωση των συνδικάτων.

Στο ελληνικό συγκείμενο, οι δυσκολίες εντείνονται από τον οργανωτικό κατακερματισμό, τη μείωση της συνδικαλιστικής πυκνότητας, την εξάρτηση από κομματικούς δεσμούς και κρατική χρηματοδότηση και την σχετική ανεξαρτησία που τους δίνει αυτό από τη σχέση τους με τα μέλη, καθώς και από τις μνημονιακές μεταρρυθμίσεις που απορρύθμισαν το σύστημα συλλογικών διαπραγματεύσεων. Παρά την ύπαρξη πολυάριθμων πρωτοβάθμιων σωματείων, η διαπραγματευτική ισχύς παραμένει σχετικά περιορισμένη και η θεσμική ορατότητα των επαγγελματιών ιδιαίτερα χαμηλή. Οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας στον χώρο έχουν σε μεγάλο βαθμό εκλείψει, με εξαίρεση μεμονωμένα παραδείγματα - γεγονός που αποδυναμώνει το πεδίο παρέμβασης των συνδικάτων.

Τα ευρήματα του έργου *LaPreSc* έρχονται να αναδείξουν μια σειρά από προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι στις παραστατικές τέχνες: επισφαλείς συνθήκες και χαμηλές αμοιβές, ανεπαρκή κοινωνική προστασία, έλλειψη ΣΣΕ, φορολογικές στρεβλώσεις, ελλιπή αναγνώριση επαγγελματιών και προστασία πνευματικών δικαιωμάτων. Παράλληλα, η σχέση τους με τα συνδικάτα χαρακτηρίζεται από χαμηλά επίπεδα συμμετοχής και εμπιστοσύνης – με την πανδημία να λειτουργεί, ωστόσο, ως καταλύτης για την επαναδραστηριοποίηση και τη συσπείρωση. Η συνδικαλιστική εκπροσώπηση χαρακτηρίζεται από χαμηλή πυκνότητα και οργανωτικό

κατακερματισμό, με πολλά μικρά σωματεία περιορισμένων πόρων. Η αυτοαπασχόληση και η μικρο-επιχειρηματικότητα ενισχύουν την πολυμορφία εκπροσώπησης. Τα σωματεία στρέφονται σε κινηματικές δράσεις και διακλαδική αλληλεγγύη, καθώς τα θεσμικά κανάλια είναι ιδιαίτερα αδύναμα. Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις έχουν ουσιαστικά παγώσει μετά το 2013 - με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Οι προτάσεις πολιτικής εστιάζουν στη βελτίωση της συνδικαλιστικής εκπροσώπησης και στη διεύρυνση του ρόλου των σωματείων. Προτείνονται η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για τη διάχυση γνώσης και τη διαφάνεια στις αμοιβές, η ανάπτυξη καμπανιών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, η θεσμοθέτηση πλαισίων ελάχιστων αμοιβών ακόμη και χωρίς ΣΣΕ, η υιοθέτηση πρακτικών καταγγελίας μη θεμιτών εργοδοτικών συμπεριφορών και η ενίσχυση της συνδικαλιστικής εκπαίδευσης. Επίσης, προκρίνεται η ανάγκη στρατηγικών συνεργασιών και συντονισμού μεταξύ σωματείων, καθώς και η διαμόρφωση κοινής ατζέντας, ιδίως ενόψει της διεκδίκησης νέων συλλογικών συμβάσεων. Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάγκη συνδικαλιστικής παρέμβασης απέναντι στις προκλήσεις της τεχνητής νοημοσύνης, με στόχο τη θέσπιση ρυθμίσεων που θα διασφαλίζουν τα δικαιώματα των δημιουργών και την ηθική χρήση των τεχνολογιών. Συνολικά, το κείμενο υπογραμμίζει ότι η αναζωογόνηση των συνδικάτων αποτελεί προϋπόθεση για την προστασία της καλλιτεχνικής εργασίας και την προώθηση ενός δικαιότερου και βιώσιμου πολιτιστικού τομέα.